

REFLECTAREA METALINGVISTICĂ A LEXEMULUI „TERRE” PRIN INFERENȚA TRATATĂ LA PALIERUL MICROSEMANTICII ȘI A TEORIEI SEMELOR AFERENTE

Silvia ȘCERBAKOV

Universitatea se Stat din Moldova

Delimitările lingvistice de trecere a sensurilor cuvintelor din vorbire în limbă se explică cu ajutorul teoriei semelor aferente. Descrierea unităților semantice din care se constituie sensul unităților lexicale se manifestă prin două aspecte corelative: identificarea trăsăturilor pertinente ale sensului care sunt semele și identificarea relațiilor dintre aceste seme, ceea ce permite descrierea sensului ca o structură și nu ca un inventar de trăsături.

Polisemia este dependentă de frecvența utilizării cuvintelor în vorbire: în măsura în care frecvența este mare, structura semantică a cuvintelor este mai amplă și mai complexă.

Descrierea semantică a lexemului „terre” ia în calcul toate normele sociale și ceea ce constituie condițiile paradigmatic. Lexemul „terre” este polisemic, iar, ca termen, el face parte din diferite domenii ale vieții umane.

Cuvinte-cheie: *microsemantică, inferență, aferență, sem, lexem, semantică, limbă, vorbire.*

LA REFLEXION METALINGUISTIQUE DU LEXEME „TERRE” PAR L’INFERENCE TRAITÉE AU PALIER DE LA MICROSEMANTIQUE ET LA THEORIE DES SEMES AFFERENTS

Les délimitations linguistiques du passage des sens des mots de la parole dans la langue s’expliquent à l’aide de la théorie des sèmes afférents. La description des unités sémantiques desquelles se constitue le sens des unités lexicales se manifeste par deux aspects corrélatifs: l’identification des traits pertinents du sens qui sont les sèmes et l’identification des relations entre ces sèmes, ce qui permet la description du sens comme une structure et non comme un inventaire de traits.

La polysémie est dépendante de la fréquence d’utilisation des mots dans la parole: tant la fréquence est grande, tant la structure sémantique des mots est plus ample et complexe.

La description sémantique du lexème «terre» prend en compte toutes les normes sociales et ces qui constitue les conditions paradigmatiques. Le lexème «terre» est polysémantique, comme terme, il fait partie de différents domaines de la vie humaine.

Mots-clés: *microsémantique, inférence, afférence, sèmes, lexème, sémantique, langue, parole.*

În cadrul lingvisticii, pe la sfârșitul secolului al XIX-lea s-a constituit semantica – „știința semnificațiilor cuvintelor”, pentru a relua termenul de la inventatorul său, Michel Bréal. De atunci, cuvântul-semn este studiat în diacronie ca evoluție a sensurilor și în sincronie ca valoare în sistem. Limba este un sistem ale cărui elemente sunt solidare și la care valoarea unuia rezultă din prezența simultană a altuia. Valorile contextuale nu fac decât să modifice, prin nuanțe, valoarea în limbă. Limba este sistemul social în care se realizează uzajul în discurs și permite descrierea uzajului corpusului (ocurențele și frecvența lor) [10, p.168].

Diferența dintre limbă și discurs are consecință directă în delimitarea distincției dintre unitatea codului și producerea codului, adică dintre unitățile limbii ce formează un ansamblu finit și unitățile discursului ce formează un ansamblu infinit (o combinatorie deschisă).

Ambiguitatea semantică a naturii polisemice a semnului lingvistic nu poate fi elucidată decât ținându-se cont de diferitele niveluri de complexitate a semnului în care se află semantica lingvistică: cuvântul, fraza, textul. Fiecărui palier de descriere lingvistică îi corespunde o teorie semantică: cuvântului – microsemantica, frazei – mezosemantica și textului – macrosemantica [8, p.25]. Semantica lexicală este o semantică a unităților în limbă și a unităților în discurs. Unitățile semnificative în limbă sunt prezentate, într-o măsură oarecare, de dicționare, care reflectă „conștiința metafizică a unei societăți” [10, p.168].

Microsemantica tratează unitățile de conținut ca dimensiuni inferioare conținutului morfemului, anume: a compozanțelor sememului. *Un semem* este un ansamblu structurat de trăsături pertinente, care sunt *semele*. Existența semelor ca trăsături pertinente (seme inerente), cât și ca trăsături nepertinente (seme aferente) depinde de sistemul ce definește clasele de sememe. Dacă mai multe sisteme semantice contribuie la constituirea oricărui text, atunci pot fi definite mai multe tipuri de seme produse de diferite tipuri de sisteme. Coșeriu spune că conceptul de limbă ca instituție socială și cel ca sistem funcțional nu pot fi considerate coexistente, deoarece deși în fiecare limbă sunt aspecte sistematice și interindividuale, normate în comunitatea dată, sau, cum s-ar spune, instituționale, ele totuși nu sunt funcționale, nu aparțin sistemului ideal de diferențe și opo-

ziții semnificative a limbii însăși. Și, după cum Coșeriu remarcă, între palierul concret și norma socială se poate insera *norma individuală*, „ca activitate creatoare concretă, ca sumă de acte lingvistice concrete și, fără îndoială, inedite și individuale (fiind expresia unor intuiții inedite și individuale), dar care sunt, în același timp, convenționale și sunt „fapte de limbă”, exemple și modele de limbă, de vreme ce se creează pe baza actelor lingvistice precedente și, la rândul lor, servesc ca bază pentru acte lingvistice ulterioare, dat fiind că limba nu există decât ca sistem abstract de acte lingvistice comune sau în mod concret înregistrate ori acumulate în memoria subiecților vorbitori” [4, p.13]. Vorbirea este realizarea individual-concretă a normei, care conține norma însăși, ea ceste originalitatea expresivă a indivizilor vorbitori. Sistemul mai mult i se oferă decât i se impune individului, punându-i la dispoziție mijloace pentru exprimarea sa inedită, dar în același timp inteligibilă, care utilizează același sistem. Ceea ce se impune, în realitate, individului, limitându-i libertatea de exprimare și restringând posibilitățile oferite de sistem în cadrul fixat de realizările tradiționale, este *norma*. După cum mai remarcă Coșeriu, „nu este un paradox, nici clișeu să spui că un mare poet „a folosit toate posibilitățile pe care i le oferea limba”. În acest sens, se poate de repetat, împreună cu Humboldt și Croce, că, în realitate, nu învățăm o limbă, ci învățăm să creăm într-o limbă, adică ne însușim normele care dirijează creația într-o limbă, învățăm să cunoaștem și orientările sistemului, precum și elementele pe care sistemul ni le oferă ca tipare pentru exprimarea noastră inedită” [4, p.100-101]. Vorbirea este o activitate universală care se realizează prin indivizi particulari, ca membri ai unor comunități istorice, ce poate fi studiată, în sens universal, în sens particular și în sens istoric. Vorbirea este sensul creativ: modifică și face să sporească în mod continuu „știința” pe care se bazează. Limba este terenul comun de istoricitate lingvistică a vorbitorilor și tot ceea ce se spune, se spune într-o limbă care, în parte, se manifestă, în formă concretă, în vorbire. În același timp, vorbirea este a spune ceva nou prin mijlocirea unei limbi, și adesea noul, ceea ce nu s-a spus mai înainte, se poate insera în tradiție și poate, la rândul său, să devină „fapt de limbă”. Explicația acestor delimitări în lingvistică și a procesului de creare a faptelor de limbă, prin manifestarea evoluției semantice a cuvintelor s-ar reda prin teoria semelor. Pentru lexicologie, definiția unui cuvânt este descrierea unităților semantice din care se compune sensul unităților lexicale. Această descriere comportă două aspecte corelative: identificarea trăsăturilor de sens pertinente, care sunt *semele*, și identificarea relațiilor între aceste seme, ce permit descrierea sensului ca o structură și nu ca un inventar de trăsături. Semele sunt definite ca relații de opoziție sau de echivalență în cadrul claselor de sememe. Denumirea de *sem* îi revine lui Greimas [5, p.22], dar conceptul este preluat de la Jakobson, fiind denumit de acesta *trăsături distinctive*, care nu este decât din traducerea engleză a *elementelor diferențiale* a lui Saussure. Greimas încearcă să explice trăsăturile distinctive ale antonimelor prin ilustrarea prezenței sau absenței unor seme. În același context, Pottier dă „o strălucită analiză” [2, p.125] a sememului *sediu*, prezentând diferențele de sensuri cu ajutorul sememelor, iar în alt exemplu, în baza lexemului *jeun-*, repartizează semele, astfel, denotației, aparținându-i *semele specifice* și *semele generice*; iar conotației virtualizate în competență - *semele virtuale*.

Structura semicică a sememului se descrie atât în limbă, cât și în context. De altfel, în limbă, se va pune problema relațiilor între sememe în cadrul aceleiași paradigme; în context, se va studia compatibilitățile combinatorice între sememe, pentru a formula reguli de reprezentare.

Rastier [7,8] a pus baza principiilor unei analize la nivelul semelor care ar putea fi comparată cu precedentă (a lui Pottier) în principiu, dar mult mai amplă, deoarece analiza lui Rastier vizează sistematic problema delicată a polisemiei și, mai ales, rolul contextului în funcționarea semelor. Vom adera la definiția lui Pottier citată de Rastier: „Semul este trăsătura distinctivă semantică a unui semem, relativ într-un mic ansamblu de termeni realmente disponibili și cu adevărat utilizabili la un locutor într-o circumstanță dată a comunicării” [7, p.33]. Semele sunt unități proprii unei limbi, relevanța lor este supusă condițiilor generale hermeneutice. Rastier distinge două tipuri de seme:

- a) Semele *generice* sunt moștenite de clasele din punct de vedere ierarhic superioare și indexează sememul în aceste clase. Ele marchează relațiile de echivalență între sememe; ele sunt o proprietate a elementelor unui ansamblu considerat.
- b) Semele *specifice* diferențiază sememele în contextul lexiilor aparținând la una și aceeași clasă. Ele marchează relații de opoziții între sememe; ele marchează o proprietate caracteristică a unui element al ansamblului considerat.

Pentru a preciza statutul ansamblurilor de definiție ce va permite apariția diferențelor dintre semele generice și semele specifice, pe de o parte, și dintre diferite tipuri de seme generice, pe de altă parte:

- a) *Taxemul* este ansamblul de rang inferior. Semele specifice sunt definite în interiorul taxemului, de altfel și unele seme generice de generalitate slabă. Rastier [7, p.49] aplică aici definiția lui Coșeriu: „structura paradigmatică constituită prin unitățile lexicale ('lexemele') ce își împart o zonă comună de semnificare și găsindu-se în opoziție imediată unele cu altele”, precizând, totodată, că gramemele sunt de asemenea definite în cadrul taxemului.
- b) *Domeniul* este un grup de taxeme, în cadrul lui nu există polisemie. Domeniul este legat de normele sociale.
- c) *Dimensiunea* este o clasă de generalitate superioară. Ea include sememe ce comportă aceeași trăsătură generică. Dimensiunile pot fi articulate între ele prin relații de disjuncțiune excuzivă.

Se disting trei tipuri de seme generice, așa cum ele notează apartenența unui semem: a unui taxem, a unui domeniu, a unei dimensiuni. Rastier le va numi, respectiv, seme *microgenerice*, *mezogenerice* și *macrogenerice*.

Lexemul „terre” este un cuvânt polisemantic, iar din punct de vedere semantic cuvântul polisemantic este interpretat în calitate de microstructură de seme ierarhic organizate, fiind desemnat prin termenul *semantem* (Greimas, Pottier). Lexemul „terre” este un semantem alcătuit din mai multe sememe. Să examinăm definiția din dicționar [5]:

terre (nom feminin)

1. Avec une majuscule: notre planète.
2. Partie de la surface de cette planète qui n'est pas recouverte par les eaux.
3. Matière qui compose la surface de cette planète et dans laquelle poussent les végétaux.
4. Etendue de pays.
5. Sol.
6. Terrain cultivé, domaine: parcourir ses terres.
7. En électricité: sol considéré comme conducteur électrique, liaison d'un conducteur à la terre.
8. Terre cuite: ouvrage en argile durcie au feu.
9. [radiocommunications] Station de Terre: station située soit sur la surface de la Terre, y compris à bord d'un navire, soit à bord d'un aéronef et destinée à communiquer avec une autre station de même nature sans utilisation de moyens spatiaux.

Structura sensului lexemului „terre” este determinată de experiența umană. Procesul de cunoaștere a lumii înconjurătoare este nelimitată și cu cât el evoluează, cu atât se modifică aspectul denotativ al sensului. Și, cum remarcă V.Bahnaru [1, p.21], „conținutul semic al sememului înglobează componetul denotativ-noțional, componentul paradigmatic și aproape integral cel pragmatic, în timp ce aspectul sintagmatic aparține unei categorii mai generale decât sensul și anume: valorii sensului”.

Lexemul „terre” este substantiv și propriu și comun, inanimat, concret, de genul feminin și structura lui se prezintă ca o totalitate de seme ierarhic organizate. Se identifică următoarea structură semică: semul generic al lui „terre” – /planète appartenant au système solaire/, iar semul specific – /planète où existe la vie et poussent les végétaux et les animaux/. Polisemia este dependentă de frecvența utilizării cuvintelor în vorbire: cu cât frecvența este mai mare, cu atât structura semantică a cuvintelor este mai amplă și mai complexă [1, p.35]. Lexemul „terre” este destul de frecvent și prin aceasta se explică complexitatea sa semantică, dar și multitudinea domeniilor de apartenență¹:

astronomie

Planète du système solaire qui possède de vastes océans d'eau liquide.

géologie

Formation meuble à granulométrie fine constituant la couche superficielle de l'écorce terrestre où se développent les végétaux.

géographie

1) Partie de la surface de la lithosphère qui n'est pas recouverte d'eau.

2) La partie solide de la surface du globe. En géographie, une étendue de terre est par définition une superficie déterminée de la surface du globe. Elle a pour caractéristiques tous les attributs raisonnablement constants ou cycliques de la biosphère directement au-dessus et en dessous d'elle, y compris ceux de l'atmosphère, du sol et des formations géologiques sous-jacentes, aussi bien que les caractères hydrologiques, la flore et la faune qui s'y trouvent et les traces de l'activité humaine passée et présente, pour autant que ces attributs influent d'une manière significative sur l'utilisation présente et à venir de la terre par l'homme.

physique

¹ A se vedea tabelul *Structura semică a lexemului „terre”*.

Pour certains types de manomètres, partie de l'appareil qui est raccordée directement à l'enceinte à vide et qui contient l'élément sensible à la pression.

Association française de normalisation, 1980

électricité

Masse conductrice constituée par la terre et dont le potentiel est, par convention, égal à zéro.

agriculture

Exploitation agricole ou parcelle de cette exploitation.

peinture

Substance naturelle, en général colorée, susceptible d'être utilisée pour la pigmentation des peintures et préparations assimilées.

chimie

Pigment en couleur de terre

économie

Au sens économique, l'un des principaux facteurs de production consistant parfois en un bien gratuit, mais le plus souvent en un bien économique qui est fourni par la nature sans l'intervention de l'homme. Le terme peut comprendre non seulement la surface du terrain, terre et eau compris, mais aussi tout ce qui est fixé à demeure sur ce terrain. Par conséquent, toutes les ressources naturelles dans leur état original, le bois et les dépôts de minéraux, la faune, le bois et les poissons, sont compris dans la définition technique du mot terre. Il en va de même des sources d'énergie, mis à part l'homme lui-même, tels que l'eau, les dépôts houillers, et la fertilité naturelle du sol.

droit

Au sens juridique, la partie solide de la surface de la terre, par opposition à l'eau; tout terrain, sol ou terre considéré comme constituant une propriété, et tout ce qui y est rattaché soit par nature, tel que les arbres et tout ce qui se trouve sur ou sous sa surface (p. ex. les minéraux et les cours d'eau), soit par l'intervention de l'homme, tel que les bâtiments et les clôtures.

oenologie

1) Goût terreux, de terre, de limon : caractère des vins produits avec des raisins souillés de terre.

2) Caractère des vins qui pour une désacidification partielle ont été additionnés de carbonate de chaux impur.

marine

L'emploi le plus courant de ce mot se trouve dans l'expression *aller à terre*, quitter momentanément le bord pour se rendre à terre, que le navire soit à quai ou en rade.

route

Terres, décombres qu'on retire d'un endroit où l'on creuse. Résultat du déblaiement.

Fiecăruî semem al semantemului „terre” îi corespunde seriile sinonimice (conform dicționarului en-ligne [5]):

1/ sol: champ, terrain, terroir, humus, terreau, glèbe, boue, déblai, limon, glaise.

2/ pays: lieu, continent, globe, monde, planète.

3/ mettre en terre: enterrer, ensevelir, inhumer.

4/ terre à terre: vulgaire, rebattu, simple, courant, usuel, ordinaire, quelconque, commun, prosaïque, mesquin, opportuniste, pratique, matériel, positif, matérialiste, pragmatique, concret.

În baza teoriilor de structurare a sensului și a datelor din dicționare, se va prezenta structura semicică a lexemului „terre”:

Sèmes/ Sémèmes	Surface	Matière	Milieu cultivé	Milieu des paysants	Objet de possession	Sphère	Potentiel électrique	Colorant	Engrais naturel	Quantité	Humain
planète	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
champ	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-
bien	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
domaine	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
propriété	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
terrain	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-
humus	+	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-
terreau	+	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-
glèbe	+		+	+	-	-	-	-	-	-	-

boue	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-
déblai	-		-	-	-	-	-	-	-	+	-
limon	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-
glaise	+	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-
lieu	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
continent	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
globe	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
monde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+
sol	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-
ocre	-	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-

Pentru a putea prezenta manifestările de sens ale lexemului „terre” și în discurs, se va reveni la tipologia semnelor. Semele, fie generice sau specifice, ele pot lua forma a două statuturi diferite, ce caracterizează modul lor de actualizare și ele pot fi *seme inerente* sau *aferente*. Acestea din urmă ar putea fi calificate ca având statut apropiat de virtute. Semele inerente prezintă relații reflexive în cadrul claselor semantice; semele aferente, numite impropriu conotative, prezintă relații nonreflexive între clase.

a) *Semele inerente* sunt definitorii tipului. Ele sunt moștenite din tip în ocurență.

b) *Semele aferente* sunt de două feluri: *seme aferente social normate* și *seme aferente contextuale*.

Privitor la semele aferente social normate, relațiile aplicative depind de normele sociale diferite de sistemul limbii, ce sunt asociate tipului fără a avea caracter definitoriu la același nivel ca semele inerente. Semele aferente social normate nu se actualizează în ocurență decât de prescrierile contextului său. Aceste seme sunt valori luate în ocurență de către atributele facultative ale tipului și nu sunt moștenite, dar trebuie să fie actualizate prin instrucțiunile contextului.

Al doilea tip, semele aferente contextuale, nu depinde de relațiile paradigmatică între clase, dar rezultă numai din propagarea semnelor în context. Modul lor de actualizare se destinge radical de precedentele feluri de seme, deoarece nu se pune în joc raportul dintre tip și ocurență, dar numai raportul dintre ocurențe. Tradițional, semele aferente contextuale nu sunt reprezentate în tipul lexical. Ele sunt propagate în ocurență de către context, anume prin intermediul determinărilor și predicțiilor.

Pentru descriere lingvistică a sistemului lingvistic în sens restrâns, redus la sistemul funcțional al limbii, se va recurge la semele inerente. Dacă se dorește o descriere lingvistică, în sens larg, ce se conține dincolo de sistemul funcțional al limbii, a normelor socializate, trebuie de luat în calcul, alături de semele inerente, semele social normate. Iar dacă se descrie un uzaj lingvistic, se ia ca corpus un text determinat. În cazul unei opere literare particulare, structura semantică a lexemului poate să conțină semele *aferente idiolectale*, care nu pot și nu trebuie să fie reprezentate în limbă. Schematic, acestea s-ar reda astfel [7, p.70]:

Paliere	Compozantele tipice	Tipul de sistematicitate	Sectorul de reprezentare
I (sensurile semnificativului)	Semele inerente	Sistemul funcțional	Lingvistica restrânsă
II (accepțiile și utilizările)	Semele aferente social normate	Sociolectul	Lexicologia evoluată
III (ocurențele)	Semele local aferente	Idiolectul	Analiza textuală

Extensiunile semantice ale cuvintelor și trecerea sensurilor dintr-un sistem în altul se poate de explicat prin teoria semnelor lui Rastier [7, p. 55]: „privitor la faptul cum se face tranziția între nivelul sistemului și acel al normei și a discursului (vorbirii) se crede că studiul *aferenței* ar putea contribui la rezolvarea acestei probleme, cu prețul unei necesare aprofundări teoretice: lărgind obiectul semanticii *normei*. Raportul dintre sistem și normă ar putea atunci să fie gândit în microsemantică ca un raport dintre trăsăturile inerente și aferente”.

Examinând aria semantică a lexemului „terre” în idiolectul lui Exupéry [9], romanul *Terre des hommes*, prin aplicarea teoriei semnelor se va putea explica apariția unor noi sensuri ale lexemului „terre”. Semul fiind definit prin relațiile între seme, dar determinarea acestor relații se face prin contextul lingvistic și situațional.

Dar și datele pragmatice pot deveni „condițiile de existență și de identificare a semului” [7, p.36]. În însuși titlul romanului se actualizează semul /surface/, /sphère/, dar și /objet de possession/; și lexemul „hommes” nu reprezintă în particular anumiți oameni, dar „les hommes de la planète”. Sememul ’planète’ nu poate să fie /objet de possession/, este vorba despre codificările idiolectale pentru a insista asupra responsabilității oamenilor față de pământ, ca planetă, din moment ce este obiectul de posesie ale oamenilor.

În exemplul „*La terre nous en apprend plus long sur nous que tous les livres. Parce qu'elle nous résiste. L'homme se découvre quand il se mesure avec l'obstacle.*” (p.23), apare semul ’enseignant’, ‘professeur’ pentru „terre”, reieșind din context și din vecinătatea lexemului „apprendre”, care, împreună cu lexemul „terre”, nu ar constitui o solidaritate lexicală, conform teoriei lui Coșeriu. Aici ar fi vorba despre un sem aferent lexemului „terre”. Dar în alt context: „*Là semblaient exposés, dans la nuit, tous les biens de la terre, et je goûtait l'ivresse orgueilleuse du renoncement.*” (p.29), se observă actualizarea semului inerent sistemului /Matière qui compose la surface de cette planète et dans laquelle poussent les végétaux/. La fel și în alt context „*Mais des distances infranchissables s'accumulaient entre notre navire et cette terre habitée. Toutes les richesses du monde longeaient dans un grain de poussière égaré parmi les constellations.*” (p.36) se actualizează semul inerent sistemului limbii ’partie de la surface de cette planète qui n'est pas recouverte par les eaux’. Însă, în „*Toutes les richesses du monde longeaient dans un grain de poussière égaré parmi les constellations*” se observă o metaforă care este stabilită între conținutul morfemelor „terre” și „grain de poussière”; prin lingvistica cuvântului, teoria metaforei este legată de morfologia părților de discurs și se admite, de obicei, o relație metaforică între aceleași categorii morfologice, în cazul nostru – între substantive. Deci, în idiolectul exuperian, planeta Pământ este ca „un grăunte de praf rătăcit printre celelate constelații”, dar în care există toate bogățiile lumii. Totuși, felul și numărul semelor unui semem variază conform ocurențelor.

În alt context: „*Ainsi, chéminions – nous le long des routes sinueuses. Elles évitent les terres stériles, les rocs, les sables, elles épousent les besoins de l'homme et vont de fontaine en fontaine. Elles conduisent les campagnards aux terres de blé, reçoivent au seuil des étables de bétail encore endormi et le versent, dans l'aube, aux luzernes.*” (p.57), se actualizează semul ’terrain cultivé, domaine’ inerent sistemului. Iar în exemplul „*L'avion est une machine sans doute, mais quel instrument! Cet instrument a fait découvrir le vrai visage de la terre.*” (p. 57) în sintagma „*le vrai visage de la terre*” se observă că semele ‘partie antérieure de la tête de l'homme’ și ‘expression des traits de la face.’ ale lexemului „visage” se virtualizează, dar se actualizează semul aferent social normat ‘aspect d'une chose’. Și, în rezultat, „le visage de la terre” nu este o solidaritate lexicală, dar o solidaritate metaforică. Conceptele de activare și inhibiție, transpuse planului semantic, permit redarea actualizării și virtualizării semelor. Aplicând, în particular, construcția dinamică a sensului lexical în context, prin activarea sau inhibiția semelor, s-a prezentat diferențierea semnificațiilor, dar și accepțiilor lexemului „terre”. Studiul diferențial asigură relevanța conținutului: studiul diferențelor pornind de la un context dat pune în evidență conținuturile ce au scăpat cândva analizei lexicografice tradiționale. Obiectivul unei astfel de cercetări consistă în descrierea conținutului articolului din dicționar al lexemului în cauză prin prezentarea semelor inerente și prin includerea principalelor aferențe, formulate sub forma regulilor corespondente interpretărilor elementare. Descrierea lexicului semantic se bazează pe studiul corpusului reprezentativ al textului tratat prin descrierea trăsăturilor inerente și a trăsăturilor aferente, în particular – prin studiul dinamic al corpusului. „Trăsăturile semantice nu sunt punctul de plecare al unui parcurs interpretativ” [8, p.36]. În baza teoriilor expuse mai sus și a studiului lexemului „terre” în idiolectul exuperian se remarcă faptul că trăsăturile semantice ale lexemului în cauză pun în evidență prezența semelor sale inerente sistemului din structura sa semantică, dar și o aferență idiolectală, proprie acestui autor, care prezintă actul creator al subiectului vorbitor, în cazul nostru – al autorului. Descrierea semantică nu poate fi izolată din sistemul funcțional al limbii, de contextul lingvistic și de condițiile paradigmatică, adică de actele necesare unei comunicări pertinente. În acest context, autorul comunică un mesaj pentru locutorii săi, al cărui sens este perceput din context, iar structura semantică a lexemului „terre” se caracterizează prin noi sensuri care sunt generate de subiectul creator.

Bibliografie:

1. BAHNARU, V. *Mutații de sens: cauze, modalități, efecte*. Chișinău: Știința, 1988. 156 p. ISBN 5-376-00398-1
2. BAYON, Ch., MIGNON, X. *Initiation à la sémantique du langage*. Paris: Editions Nathan, 2000. 256 p. ISBN 2-09-191103-8

3. COȘERIU, E. *Teoria limbajului și lingvistică generală*. București: Editura Enciclopedică, 2004. Ediție în limba română de Nicolae Salamandu, 331 p. ISBN 973-45-0493 -2 I.
4. GREIMAS, A.J. *Sémantique structurale*. Paris: PUF, 1966. 202 p. ISBN 2-03-070314-1
5. *Le dictionnaire multifonctions* [accesat 10.09. 2012] Disponibil: [http://dictionnaire.tv5.org/dictionnaire/ definition/ terre](http://dictionnaire.tv5.org/dictionnaire/definition/terre)
6. *Le grand dictionnaire terminologique* [accesat 10.09. 2012] Disponibil:<http://www.gdt.oqlf.gouv.qc.ca/resultat.aspx> .
7. RASTIER, Fr. *Sémantique interprétative*. Paris: PUF, 1987. 276 p. ISBN 2-13-039833-2.
8. RASTIER, Fr. CAVAZZA, M. AMEILLE, A. *Sémanique pour l'analyse*. Paris: Edition Masson, 1994. 240 p. ISBN 2-225-84537-9.
9. SAINT-EXUPERY, A. *Terre des hommes*. Leningrad: Prosveșenie. Leningradskoe otdelenie, 1960.
10. POTTIER, B. *Sémantique et logique*. Paris: Editions Universitaires, 1976. 292 p. ISBN 2-7113-0033-1.

Prezentat la 22.10.2012